

PRACE NAUKOWE
UNIwersytetu HUMANISTYCZNO-PRZYRODNICZEGO
IM. JANA DŁUGOSZA W CZĘSTOCHOWIE

ZESZYTY HISTORYCZNE
tom XVII

pod redakcją
ANDRZEJA STROYNOWSKIEGO

Częstochowa 2018

Redakcja

Andrzej STROYNOWSKI (redaktor naczelny)
Norbert MORAWIEC (sekretarz redakcji)
Iwona MATYJA-CHŁĄD (redaktor językowy)

Rada Naukowa

Marceli ANTONIEWICZ (Częstochowa), Werner BENECKE (Frankfurt nad Odra), Marek CETWIŃSKI (Częstochowa), Jurij ESKIN (Moskwa), Zigmantas KIAUPA (Wilno), Kirył KOCZEGAROV (Moskwa), Robert MAJZNER (Częstochowa), Varfołomij SAWCZUK (Dniepropietrowsk), Evgen SINKEVICH (Mikołajew), Tadeusz SROGOSZ (Częstochowa), Andrzej STROYNOWSKI (Częstochowa), Vratislav VANIČEK (Praga), Aleš ZÁŘICKÝ (Ostrawa), Dariusz ŻŁOTKOWSKI (Częstochowa)

Recenzenci zewnętrzni

Bogumiła BURDA (Zielona Góra), Maciej KOKOSZKO (Łódź), Jarosław KITA (Łódź), Igor KRIVOSZEJA (Humań), Olga MOROZOWA (Kijów), Dariusz NAWROT (Katowice), Uładzimir PADALINSKI (Mińsk), Ramunė STUKIENĖ-ŠMIGELSKYTĖ (Wilno)

Redaktor naczelny wydawnictwa
Andrzej MISZCZAK

Korekta
Dariusz JAWORSKI

Redaktor techniczny
Piotr GOSPODAREK

Projekt okładki
Sławomir SADOWSKI

PISMO RECENZOWANE

Podstawową wersją periodyku jest publikacja książkowa

Adres Redakcji:
42-200 Częstochowa, al. Armii Krajowej 36a

www.ih.ajd.czest.pl/ZeszytyHistoryczne.htm

© Copyright by Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. Jana Długosza w Częstochowie
Częstochowa 2018

ISSN 2545-3580

Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego
Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego
im. Jana Długosza w Częstochowie
42-200 Częstochowa, ul. Waszyngtona 4/8
tel. (34) 378-43-29, faks (34) 378-43-19
www.ujd.edu.pl
e-mail: wydawnictwo@ujd.edu.pl

SPIS TREŚCI

Wstęp	9
ARTYKUŁY I ROZPRAWY	
Marek CETWIŃSKI	
Jan Długosz a mnich lubiąski: spór o początki polskiego rolnictwa	13
Jan Długosz and the Lubian Monk: a Dispute over the Beginnings of Polish Agriculture (Summary)	20
Jerzy Witold KARYŚ	
Synowie Jana III Sobieskiego na Śląsku Habsburgów	21
The Sons of Jan III Sobieski in Silesia of Habsburgs (Summary)	36
Marzena GONERA	
Adam Kazimierz Czartoryski – marszałek i orator sejmu konwokacyjnego 1764	37
Adam Kazimierz Czartoryski – Marshal and Orator of the Convocation Sejm of 1764 (Summary)	57
Andrzej STROYNOWSKI	
Adam Poniński w obradach delegacji sejmu 1773–1775	59
Adam Poniński in Debates Delegation of Parliament 1773–1775 (Summary)	83
Anna CZERNIECKA-HABERKO	
Portret Stanisława Nałęcz Małachowskiego w świetle historiografii polskiej	85
The Portrait of Stanisław Nałęcz Małachowski in the Light of Polish Historiography (Summary)	103
Piotr HENDZLIK	
Służba medyczna w etatach armii Rzeczypospolitej z lat 1789 i 1792	105
Medical Service in Positions of the Polish Army of 1789 and 1792 (Summary)	121
Paweł KOLMAS	
Działalność społeczno-gospodarcza rodziny Ostrowskich herbu Korab z Maluszyna w XIX wieku	123
Socio-Economic Activity of the Ostrowski Family of the Korab Coat of Arms from Maluszyn in the 19th Century (Summary)	132

Andrzej DUBICKI	
Rola kolei w przemieszczeniach ludności w warunkach wojennych; casus polski i rumuński w czasie Wielkiej Wojny	133
The Role of Railways in People's Migration during the Great War. Polish and Romanian Case (Summary)	155
Mariusz SZCZEPANOWSKI	
Wizytatorzy apostołscy i główne nurty ich działania w zakonie paulinów w latach 1907–1931	157
The Main Roles and Responsibilities of Apostolic Visitors in the Pauline Order in the Years of 1907–1931	168
Лилия С. МАРТИНОВА	
Поляки Півдня України як об'єкт переслідування карально- -репресивних органів СРСР (1929–1939)	169
Warunki istnienia Polaków na południu Ukrainy w okresie formowania radzieckiego reżimu totalitarnego (Streszczenie).....	181
Polish People in Southern Ukraine as an Object of Persecution of the Punitive-Repressive Bodies of the USSR (1929–1939) (Summary)	181
Karolina STUDNICKA-MARIAŃCZYK	
Zakład Karny w Sieradzu w okresie okupacji hitlerowskiej 1939–1945	183
Penitentiary in Sieradz during the Nazi Occupation of 1939–1945 (Summary)	196
ARTYKUŁY DROBNE I MATERIAŁY	
Patryk JAGUŚ	
Leże korsarzy na wyspie Dzerbie w pierwszej połowie XVI wieku	199
Lair of Corsairs on the Djerba Island in the First Half of the Sixteenth Century (Summary)	208
Izabela DUDEK	
Papież Klemens XIV w świetle prasy warszawskiej	209
Pope Clement XIV in the Light of the Warsaw Press (Summary)	218
Анна І. ТКАЧУК	
Особистість Б. Хмельницького в історіографічному доробку українських і польських істориків	219
Postać B. Chmielnickiego w historiografii ukraińskich i polskich historyków (Streszczenie)	227
The Character of Bohdan Khmelnytsky in the Historiography of Ukrainian and Polish Historians (Summary)	227
Maciej HYSZKO	
Historia medalu „XXX Lat Wyzwolonej Częstochowy”	229
The History of the Medal “30 Years of Liberated Częstochowa” (Summary)	247

Arkadiusz DERDA	
Z badań nad historią pojmowaną jako produkt turystyczny – przykład Częstochowy	249
From Research on History Understood as a Tourism Product – an Example of Częstochowa (Summary)	259
Bartosz STUŁA	
Historia jako element struktury alternatywnych światów na kadrach komiksów superbohaterskich	261
History as an Element of Structure of Alternative Worlds on the Panels of Superhero Comics (Summary)	273
ARTYKUŁY RECENZYJNE I RECENZJE	
Ирина КРИВОШЕЯ	
Неурядова старшина: основні терміни та деякі аспекти дослідження (відповідь на рецензію професора Т. Срогоша)	277
Tadeusz SROGOSZ, Andrzej STROYNOWSKI	
[rec.] Наталля Сліж, <i>Шлюбныя і позашлюбныя стасункі шляхты Вялікага Княства Літоўскага ў XVI–XVII стст.</i> , Смаленск, Інбелкульт 2015, ss. 671 + 1 (ISBN 978-5-00076-005-5)	283
Tadeusz SROGOSZ, Andrzej STROYNOWSKI	
[rec.] <i>Korespondencja i gazetki pisane Jędrzeja Kitowicza z lat 1771–1776</i> , oprac. T. Ciesielski, S. Górzyński, F. Wolański, wyd. DiG, Warszawa – Bellerive-sur-Allier 2017, ISBN 978-83-286-0013-3	287
Beata URBANOWICZ	
[rec.] Wanda Malko, <i>Leon Jelonek. Dyrygent i pedagog (1916–1994)</i> , Częstochowa – Warszawa 2017, ss. 162, ISBN 978-83-64157-40-0	293
KRONIKA	
Tadeusz SROGOSZ, Andrzej STROYNOWSKI	
Jubileusz 60. urodzin Profesora Jewhena Synkiewicza, wybitnego historyka i przyjaciela Polski	301
Anna CZERNIECKA-HABERKO, Andrzej STROYNOWSKI	
Sprawozdanie z Międzynarodowej Konferencji Naukowej „Kosmas, Gallus Anonymus i Nestor w transkulturowej perspektywie. Kronikarze i ich dzieła, interpretacja w nauce, sztuce, polityce i historycznej tradycji”, Praga, 25–26 października 2017 r.	305
Informacja dla Autorów	313

Wstęp

„Zeszyty Historyczne”, wydawane z inicjatywy pracowników Instytutu Historii Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie, są czasopismem naukowym, prezentującym szeroki wachlarz problematyki z zakresu nauk historycznych, obejmującym dorobek od starożytności po czasy najnowsze. Ta rozległość tematyki badawczej widoczna była właściwie we wszystkich dotychczasowych tomach, z wyjątkiem XI i XII, które w całości poświęcono: polskiej emigracji w XVIII–XX wieku (t. XI) oraz problemom historii politycznej i wojskowości w pierwszej połowie XX wieku (t. XII). Wszystkie artykuły, recenzje i materiały są recenzowane na zasadach pełnej anonimowości. Od tomu XIV przyjęto obowiązujące zasady wydawania czasopism naukowych, nakazujące zamieszczanie przy wszystkich artykułach pełnego wykazu wykorzystanej literatury, łącznie ze wskazaniem cyfrowego identyfikatora dokumentu, czyli DOI (*digital object identifier*).

W najnowszym tomie XVII „Zeszytów Historycznych” powrócono do tradycyjnego układu treści, chociaż wzbogaconego o rzadko występujący dział *Kronika*. W rezultacie całość oddanego do rąk Czytelników tomu składa się z części: artykuły i rozprawy, artykuły drobne i materiały, artykuły recenzyjne i recenzje, kronika. W pierwszej i zarazem najobszerniejszej części *Artykuły i rozprawy* znalazło się jedenaście artykułów, poświęconych dziejom Polski i powszechnym od średniowiecza do współczesności, zamieszczonych w układzie chronologicznym, zaczynając od artykułu *Jan Długosz a mnich lubiąski: spór o początki polskiego rolnictwa*, poprzez *Adam Poniński w obradach delegacji sejmu 1773–1775*, do *Поляки Півдня України як об'єкт переслідування карально-репресивних органів СРСР (1929–1939)* i *Zakład Karny w Sieradzu w okresie okupacji hitlerowskiej 1939–1945*. Podobnie szeroką perspektywę prezentują artykuły znajdujące się w części drugiej *Artykuły drobne i materiały*, zawierającej sześć artykułów, zaczynających się od *Leże korsarzy na wyspie Dźerbie w pierwszej połowie XVI wieku* po *Historia medalu „XXX Lat Wyzwolonej Częstochowy”*.

W tym tradycyjnym dla „Zeszytów Historycznych” układzie chronologicznym siedemnastu artykułów, zamieszczonych w obydwu częściach, nie uwzględniono ich różnorodności tematycznej. Obok najliczniej reprezentowanych studiów na dziejami politycznymi (Marzeny Gonery, Andrzeja Stroynowskiego, Лили С. Мартиновеї) znalazły się też teksty poświęcone historii gospodarczej (Marka Cetwińskiego, Pawła Kolmasa, Andrzeja Dubickiego), historiografii (Anny Czernieckiej-Haberko, Анны І. Ткачук), historii kultury (Jerze-

go Karysia, Izabeli Dudek, Bartosza Stuły), dziejom wojskowości (Piotra Handzlika, Patryka Jagusia), czy historii regionalnej (Mariusza Szczepanowskiego, Karoliny Studnickiej-Mariańczyk, Macieja Hyszki, Arkadiusza Derdy). Przy tak szerokim wachlarzu podejmowanej tematyki każdy powinien znaleźć interesujący artykuł. Do lektury powinien też zachęcać solidny warsztat naukowy i krytyczne wykorzystanie źródeł historycznych przez wszystkich autorów.

W ostatnich dwóch częściach znalazły się trzy recenzje oraz jedno sprawozdanie z konferencji współorganizowanej przez Instytut Historii Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. Jana Długosza w Częstochowie i jedna informacja o jubileuszu.

Życząc Czytelnikom owocnej lektury, kierujemy też zaproszenie do współpracy przy tworzeniu kolejnego tomu „Zeszytów Historycznych”.

Redakcja

Informacja dla Autorów

Do składanych tekstów prosimy dołączyć informację o adresie do korespondencji, numerze telefonu i adresie poczty elektronicznej (dane służbowe). Pracowników naukowych prosimy także o podanie nazwy i adresu uczelni macierzystej. Przyjmowane są tylko teksty z zakresu historii, oryginalne, kompletne, wcześniej niepublikowane. Do artykułów muszą być dołączone: streszczenie w języku angielskim, wykaz wykorzystanej literatury (z zaznaczonym DOI), słowa kluczowe (w języku polskim i angielskim). Warunkiem druku przyjętych artykułów jest przesłanie podpisanej umowy o przekazaniu praw autorskich (do pobrania ze strony Wydawnictwa UJD im. Stanisława Podobińskiego).

Do druku mogą być również przyjęte teksty autorów zagranicznych, napisane w językach obcych, ze streszczeniem angielskim oraz poszerzonym w języku polskim. Objętość artykułu i artykułu recenzyjnego nie powinna przekraczać jednego arkusza wydawniczego (ok. 40 000 znaków, łącznie z przypisami i spacjami), recenzji – pół arkusza wydawniczego (ok. 20 000 znaków ze spacjami), streszczenia – pół strony. Przy ilustracjach należy podać nazwisko autora, źródło, z którego pochodzą, nazwę instytucji, która udostępniła prawa autorskie. Przyjmowane do dalszych prac redakcyjnych są tylko teksty przygotowane według następujących zasad: edytor – Microsoft Word 2003 (rozszerzenie doc.); czcionka – Times New Roman, odstępy między wierszami – 1,5 p; tekst główny – styl normalny, wyjustowany, 12 pkt; przypisy dolne – wyjustowane, 10 pkt; wykaz literatury – wyjustowany, 10 pkt; tabele – wyśrodkowanie, 10 pkt, obramowanie pojedyncze 0,5 pkt, bez autoformatowania, automatyczna wysokość wierszy. W przypisach winne być używane łacińskie skróty (op. cit., ibidem, idem, eadem), inicjały imion autorów i pełny zapis bibliograficzny wykorzystywanych prac. Stosowane skróty nazw wydawnictw, archiwów i bibliotek powinny pierwszy raz występować w formie rozwiniętej, przy której podana jest dalsza forma cytowania [dalej:...].

Redakcja stosuje sugerowane przez MNiSW procedury zabezpieczające oryginalność publikacji naukowych. Wszystkie artykuły są recenzowane przez dwóch recenzentów zewnętrznych na zasadzie anonimowości autora i recenzenta. Teksty obcokrajowców są oceniane również przez recenzenta zagranicznego. Autorzy zobowiązani są do dokonania ewentualnych zmian, wynikających z sugestii Recenzentów.

Redakcja zastrzega sobie prawo recenzowania oraz dokonywania zmian i skrótów w nadesłanych materiałach.